

Оксана ШЕВЧУК

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
адміністративного права і судочинства,
Західноукраїнський національний університет
yashchushchak@gmail.com

ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ УСПІШНОГО ПРОФЕСІЙНОГО МАЙБУТНЬОГО: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Емпіричні дослідження останніх років демонструють тривожну тенденцію: значна частина дорослого населення висловлює незадоволеність своїм кар'єрним шляхом. Масштабне опитування GTI Media виявило, що переважна більшість респондентів у віковому діапазоні від 21 до 65 років вважають свій початковий професійний вибір необґрунтованим. Особливо показовим є той факт, що кожен п'ятий студент усвідомлює невідповідність обраної спеціальності власним інтересам та здібностям вже в процесі навчання [1].

Дослідники The Harris Poll встановили, що майже половина представників старшої когорти мілленіалів переконані в помилковості свого кар'єрного рішення [2]. Ця статистика вказує на системні недоліки в організації профорієнтаційної роботи, які мають глобальний характер.

Психологічні наслідки невдалого професійного вибору часто залишаються поза увагою, хоча їхній вплив на якість життя є значним. Статистичні дані фіксують сотні тисяч випадків професійно обумовленого стресу та депресивних розладів щорічно [3]. Дослідження Національного бюро реєстрації злочинності Індії виявило кореляцію між безробіттям внаслідок невдалого кар'єрного вибору та суїцидальною поведінкою, що становить 2,5% від загального числа таких випадків.

Результати експрес-дослідження, проведеного серед учасників освітнього процесу в Україні, засвідчують фрагментарність та безсистемність профорієнтаційної роботи. Керівники освітніх закладів акцентують увагу на дефіциті кваліфікованих фахівців, недостатньому часовому ресурсі та обмеженому доступі до якісних інформаційних матеріалів.

Дослідження громадської спілки "Освіторія" щодо кадрового потенціалу педагогічних працівників виявило критичну ситуацію: понад 40% учителів розглядають можливість залишення професії найближчими роками, а серед студентів педагогічних спеціальностей лише половина планує працювати за фахом. Ці дані підтверджують необхідність комплексного реформування системи професійної орієнтації.

Досвід розвинених країн демонструє альтернативні моделі організації профорієнтаційної роботи. Американська система передбачає створення індивідуального профілю учня, який містить інформацію про інтереси,

досягнення та особливості розвитку дитини. Процес професійного самопізнання розпочинається з початкової школи та продовжується впродовж усього періоду навчання [3].

У старшій школі функціонує спеціалізований курс розвитку кар'єри, який передбачає безпосередню взаємодію з представниками вищих навчальних закладів та роботодавцями. Така інтеграція освітнього простору з економічним сектором створює реалістичне уявлення про майбутні професійні можливості.

Фінансові наслідки професійного самовизначення мають значний вплив як на індивідуальному, так і на макроекономічному рівні. Дослідження підтверджують, що працівники, чия професійна діяльність відповідає їхнім здібностям та інтересам, демонструють значно вищі показники доходу протягом кар'єри [3].

Плинність кадрів через професійну неспроможність призводить до істотних втрат для компаній. За даними Gallup, лише третина працівників у США демонструють високий рівень залученості до професійної діяльності [4].

Представлені дані ілюструють відсутність прямої залежності між престижністю спеціальності та реальними перспективами працевлаштування, що підкреслює важливість індивідуального підходу в профорієнтації.

Сучасні дослідження засвідчують, що базові соціальні навички визначають до 80% професійного успіху [5]. Однак традиційна освітня система зосереджена переважно на формуванні предметних компетенцій, недооцінюючи розвиток критичного мислення, комунікативних здібностей, адаптивності та емоційного інтелекту.

Аналіз проблемного поля дозволяє сформулювати наступні рекомендації:

По-перше, необхідно впровадити систему раннього професійного супроводу з використанням вікових особливостей та ігрових форм роботи в початковій школі. По-друге, створити інститут шкільних кар'єрних радників з відповідною фаховою підготовкою. По-третє, розбудувати партнерську мережу між освітніми закладами та роботодавцями для забезпечення практичного ознайомлення з професіями.

По-четверте, інтегрувати профорієнтаційні елементи в навчальні дисципліни з акцентом на практичне застосування знань. По-п'яте, використовувати потенціал цифрових технологій для розширення доступу до професійної інформації. По-шосте, розробити систему моніторингу ефективності профорієнтаційної роботи з довгостроковими індикаторами успішності.

Результати проведеного дослідження переконливо демонструють, що якісна професійна орієнтація є не додатковою опцією, а фундаментальною необхідністю для формування конкурентоспроможного та психологічно здорового суспільства. Емпіричні дані свідчать, що інвестиції в профорієнтаційну діяльність мають значний мультиплікативний ефект як на індивідуальному, так і на суспільному рівні.

Українська освітня система володіє достатнім потенціалом для трансформації підходів до професійної орієнтації. Проте реалізація цього потенціалу вимагає системності, міжсекторальної координації та належного ресурсного забезпечення. Відтермінування необхідних змін означає втрачені можливості для тисяч молодих людей, які щороку приймають рішення про свій професійний шлях без адекватної підтримки.

Список використаних джерел

1. The Shocking Cost of Making a Wrong Career Choice. PRNewswire. 2018. URL: <https://www.prnewswire.com/news-releases/the-shocking-cost-of-making-a-wrong-career-choice-613686493.html> (дата звернення: 22.12.2025)
2. Pivotal Integrated HR Solutions. How Many People Believe They Have the Wrong Careers – and Why? 2023. URL: <https://www.pivotalolutions.com/how-many-people-believe-they-have-the-wrong-careers-and-why/> (дата звернення: 23.12.2025).
3. Effects and Consequences of Wrong Career Choice. Wisestep. 2020. URL: <https://content.wisestep.com/effects-and-consequences-of-wrong-career-choice/> (дата звернення: 23.12.2025).
4. Gallup. State of the American Workplace Report. URL: https://www.gallup.com/file/workplace/238085/Gallup_State_of_the_American_Workplace_Report.pdf(дата звернення: 23.12.2025).
5. Federal Reserve Bank of New York. Labor Market Outcomes by Major. URL: <https://www.newyorkfed.org/research/college-labor-market>(дата звернення: 23.12.2025).